

Institucija ombudsmena/ombudsmana
za ljudska prava Bosne i Hercegovine

Институција омбудсмена/омбудсмана
за људска права Босне и Херцеговине

**Izveštaj o realizaciji preporuka Ombudsmena za ljudska prava
Bosne i Hercegovine iz Specijalnog izvještaja pod nazivom:**

**“PRISTUPAČNOST RADNIH PROSTORA
ZAKONODAVNIH TIJELA U BOSNI I HERCEGOVINI
OSOBAAMA SA INVALIDITETOM”**

Banja Luka, decembar 2016. godine

SADRŽAJ

I UVOD	3
II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO	4
III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA.....	6
IV MIŠLJENJE OMBUDSMENA BOSNE I HERCEGOVINE	12

I UVOD

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su, u skladu sa odredbom člana 2 stav 3 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine¹, s ciljem unapređenja prava osoba sa invaliditetom predviđenih Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom² odlučili sprovesti istragu o (ne)postojanju arhitektonskih barijera u zgradama koje koriste Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Narodna skupština Republike Srpske, Parlament Federacije Bosne i Hercegovine, Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i skupštine kantona.

Ombudsmeni za ljudska prava Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ombudsmeni) su postupajući po podnesenim žalbama osoba sa invaliditetom prepoznali postojanje sistemskog problema u fizičkoj pristupačnosti objektima, posebno objektima u kojima se obavljaju javna ovlaštenja. Brojnost institucija u Bosni u Hercegovini koje vrše javna ovlaštenja je opredijelilo Ombudsmene da istraživanje u prvoj fazi fokusiraju isključivo na zakonodavna tijela, polazeći od činjenice da su zakonodavna tijela, kroz donošenje zakona, kreatori politika u Bosni i Hercegovini koje trebaju integrisati i obavezati na implementaciju međunarodnih standarda ljudskih prava.

Polazeći od principa odgovornosti i transparentnosti koji su obavezujući za sve organe vlasti, a koji između ostalog sadrže i obavezu javnog izvještavanja, Ombudsmeni su odlučili da kroz pismenu korespondenciju sa nadležnim organima prikupe informacije o prilagođenosti objekata za pristup osobama sa invaliditetom. U izradi Specijalnog izvještaja pod nazivom „Pristupačnost radnih prostora zakonodavnih tijela u Bosni i Hercegovini osobama sa invaliditetom“, broj P-12/16 (u daljem tekstu: *Specijalni izvještaj*), Ombudsmeni su koristili isključivo dostavljena izjašnjenja nadležnih organa, ne sumnjajući u njihovu vjerodostojnost jer se radi o organima koji vrše javna ovlaštenja i koji su obavezni javnosti dostavljati tačne i potpune podatke.

Specijalnim izvještajem konstatovano je sljedeće:

„Ombudsmeni Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim nadležnostima i mandatom utvrđenim Zakonom o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine³, kontinuirano će i u narednom periodu poduzimati mjere koje se odnose na praćenje primjene UN-ove Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom, posebno u odnosu na napredak organa vlasti u pogledu njihove pristupačnosti ovim osobama.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju one zakonodavne organe koji nisu svoje radne prostore uredili na način da oni budu dostupni i pristupačni osobama sa invaliditetom, prije svega u arhitektonskom pogledu, da to što prije učine.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine pozivaju sve zakonodavne organe da o daljem napretku u oblasti pristupačnosti osobama sa invaliditetom i uklanjanja arhitektonskih barijera obavijeste Instituciju ombudsmena“.

Nakon objavljivanja Specijalnog izvještaja broj P-12/16 od januara 2016. godine, radi utvrđivanja stvarnog stanja i poduzetih mjera s ciljem realizacije preporuka datih Specijalnim

¹ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

² Ministar za ljudska prava i izbjeglice BiH je 30.07.2009. godine u New Yorku potpisao Konvenciju UN-a o pravima osoba sa invaliditetom i Opcioni protokol, a Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH na 65. sjednici, održanoj 7.12.2009. godine, dao je saglasnost na ratifikaciju Konvencije UN-a o pravima osoba sa invaliditetom i Opcionog protokola.

³ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 34/2005 i 32/2006.

izvještajem i u cilju realizacije Zaključka Zajedničke komisije za ljudska prava Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su proveli dodatne aktivnosti koje uključuju obilazak radnih prostorija u kojima su smješteni zakonodavni organi koji su obuhvaćeni Specijalnim izvještajem.

Praćenje realizacije preporuka iz Specijalnog izvještaja izvršeno na način da su pozvani predstavnici Udruženja paraplegičara koji su zajedno sa predstavnicima Ombudsmena Bosne i Hercegovine na licu mjesta utvrđivali postojanje arhitektonskih barijera, te davali svoje prijedloge i komentare isključivo na osnovu svojih potreba. S tim u vezi, utvrđivanje stanja u poslovnim prostorijama obuhvatilo je:

- pristup zgradi u kojoj su smještena zakonodavna tijela,
- pristup skupštinskim salama u kojima se održavaju sjednice,
- pristup govornicama u salama za sjednice,
- raspoloživost parking mjesta za osobe sa invaliditetom (parking mjesta koja su u vlasništvu zakonodavnih tijela) i
- prilagođenost toaleta osobama sa invaliditetom.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine iskazuju zahvalnost udruženjima osoba sa invaliditetom i njihovim predstavnicima, koji su doprinijeli utvrđivanju stanja na terenu:

- Informativni centar „Lotos“ Tuzla;
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH;
- Savez paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske;
- Udruženje djece i roditelja sa posebnim potrebama, Orašje;
- Udruga osoba sa invaliditetom „Utjeha“, Široki Brijeg;
- Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije cerebralne paralize, Zenica;
- Udruženje paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih vidnih tjelesnih oštećenja Brčko distrikta Bosne i Hercegovine;
- Udruženje paraplegičara Unsko-sanskog kantona;
- Udruga paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona 10, Livno
- Udruženje paraplegičara, Mostar.

II RELEVANTNO ZAKONODAVSTVO

Odredbom člana 5 stavovi 1 i 2 *Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom* propisano je: "Države strane ugovornice konstatuju da su svi pojedinci jednaki pred zakonom i po zakonu, kao i da imaju pravo da bez ikakve diskriminacije uživaju jednaku zaštitu i jednake pogodnosti u skladu sa zakonom. Države strane ugovornice će zabraniti svaku diskriminaciju po osnovu invalidnosti i garantovat će osobama sa invaliditetom jednaku i efikasnu pravnu zaštitu od diskriminacije po bilo kom osnovu". Nadalje, odredba člana 9 ove UN-ove Konvencije propisuje: "U cilju omogućavanja samostalnog života i punog učešća osoba sa invaliditetom u svim sferama života, države strane ugovornice će poduzeti odgovarajuće mjere da osobama sa invaliditetom osiguraju pristup, ravnopravno sa drugima, fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama, uključujući informacione i komunikacione tehnologije i sisteme, kao i drugim pogodnostima i uslugama koje su otvorene, odnosno koje stoje na

raspolaganju javnosti, kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Te mjere, koje uključuju identificiranje i uklanjanje prepreka i barijera za pristup, odnosit će se, između ostalog, i na: (a) zgrade, puteve, prijevozna sredstva i druge pogodnosti u zatvorenom i na otvorenom prostoru, uključujući škole, stambene objekte, zdravstvene objekte i radna mjesta; (b) informacije, komunikacije i druge usluge, uključujući i elektronske usluge i hitne službe".

U tački 34 *Općeg komentara na član 9 Konvencije* koji je 11. aprila 2014. godine usvojio Komitet UN-a za prava osoba sa invaliditetom određeno je: "Dužnost strana ugovornica da osiguraju pristup fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom trebalo bi posmatrati iz perspektive jednakosti i nediskriminacije. Uskraćivanje pristupa fizičkom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama i uslugama otvorenim za javnost osobama sa invaliditetom predstavlja akt diskriminacije na osnovu invaliditeta, zabranjen članom 5 Konvencije".

Revidirana *Evropska socijalna povelja*, u članu 15. određuje: "U namjeri da se osigura efektivno ostvarivanje prava osoba sa invaliditetom, bez obzira na uzrast ili prirodu invaliditeta, na nezavisnost, socijalnu integraciju i učešće u životu zajednice, strane ugovornice posebno se obavezuju...da unaprijede njihovu punu društvenu integraciju i učešće u životu zajednice posebno takvim mjerama, uključujući i tehničku pomoć, koje imaju za cilj da prevaziđu barijere sporazumijevanja i pokretljivosti i da omoguće pristup transportu, stambenom smještaju, kulturnim aktivnostima i raznodni".

Ustav Bosne i Hercegovine⁴

Članom II Ustava Bosne i Hercegovine koji nosi naslov: Ljudska prava i osnovne slobode propisano je da će Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda...

Uživanje ovih prava osigurano je za sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Zakon o zabrani diskriminacije⁵

Zakonom se osigurava zaštita, promovisanje ljudskih prava i sloboda, stvaraju uvjeti za ostvarivanje jednakih prava i mogućnosti i uređuje sistem zaštite od diskriminacije na osnovu rase...invaliditeta... Zakon se primjenjuje na postupanje svih državnih Institucija, entiteta, kantona i tijela Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, općinske institucije i tijela te pravna lica s javnim ovlaštenjima, kao i na postupanje svih pravnih i fizičkih lica u svim područjima života, i na socijalnu zaštitu, zaštitu porodice s djecom i zaštitu osoba sa invaliditetom.

---

⁴ Ustav Bosne i Hercegovine nije objavljen u Službenom glasniku BiH, osim Amandmana I (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/2009).

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 59/2009.

III STANJE UTVRĐENO OBILASKOM SKUPŠTINA

Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine⁶

Izlaskom na lice mjesta, nakon utvrđenog stanja dogovoreno je sa sekretarom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, g. Vehabović Kenanom, da se izvrše radovi kako bi se uklonile postojeće arhitektonske barijere. Shodno navedenom, predstavnici Institucije ombudsmena ponovnim izlaskom na lice mjesta konstatovali su sljedeće stanje o arhitektonskoj prilagođenosti:

Ulaz u zgradu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine je ravan, bez barijera.

U zgradi Parlamenta postoji vertikalna komunikacija između spratova (putem lifta).

Ulaz u skupštinske sale je ravan, bez barijera. U skladu sa postignutim dogovorom sa sekretarom Skupštine, prilaz govornicama u Velikoj, Bijeloj i Plavoj sali je omogućen, putem pokretne rampe tj. „mobilnih nosača“. Ostale skupštinske prostorije u kojima se održavaju sjednice prilagođene su osobama sa invaliditetom, ulaz je ravan, stolice nisu fiksirane.

Toalet se nalazi u prizemlju, a u skladu sa dogovorom sa sekretarom Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, označen je muški i ženski WC, prilagođen osobama sa invaliditetom. Prihvaćena je i primjedba predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđe Bešlija Elvire, u vezi sa standardima, odnosno postavljanjem rukohvata u skladu sa standardima pristupačnosti.

Parking prostor u vlasništvu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (parking lijevo od ulaza u skupštinu) označen je za vozila kojim upravlja ili kojim se prevozi osoba sa invaliditetom, na način da su postavljene ploče sa znakom i ukupno broji tri mjesta. Planirana je i obnova podzemne garaže, koja, također, predviđa parking mjesta za vozila kojima se prevozi ili kojima upravlja osoba sa invaliditetom. Pristupačnost zgradi Parlamenta sa parkinga, također je jedan od predviđenih radova, jer je urađeni prilaz (nasuti dio na trotoaru) prilično strm. Prema riječima predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđe Bešlija Elvire, ovaj prilaz je izuzetno koristan jer sada postoji povezanost i mogućnost samostalnog kretanja od parkinga (lijevo od ulaza) do zgrade Parlamenta.

Predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Bešlija Elvira, istaknula je da bi bilo korisno otkloniti arhitektonske barijere do bifea na prvom spratu. sekretar Zajedničke službe, g. Vehabović, naglasio je da je raspisan tender za nabavku inoks ploče. Tender je u završnoj fazi, i postavljanje lifta, kako bi se bife prilagodio potrebama osoba sa invaliditetom, trebalo bi se obaviti do kraja godine.

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine⁷

Ulaz u zgradu posjeduje pristupnu rampu.

Sala za skupštinske sjednice nalazi se u nižoj etaži zgrade, do koje vodi lift, međutim, pristup sali je arhitektonski nepristupačan osobama sa invaliditetom, jer do iste vode polukružne stepenice.

Sale za sjednice za radna tijela imaju prilaz i prilagođene su ovoj kategoriji lica, što je potvrdila i predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija, jer je prilaz salama ravan, a postoji vertikalna komunikacija (lift).

U istoj etaži nalazi se toalet, koji je označen i prilagođen osobama sa invaliditetom.

⁶ Posjete obavljene dana 16.09.2016. i 18.11.2016. godine.

⁷ Posjeta obavljena dana 16.09.2016. godine.

Parlamentarna skupština Federacije Bosne i Hercegovine nema parking prostor u svom vlasništvu, a prilikom održavanja sjednica zakuplje se parkiralište u neposrednoj blizini zgrade Parlamenta.

U dnevnom listu „Oslobođenje“ od 21.10.2016. godine objavljeno je da je Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici održanoj 20.10.2016. godine donijela odluku da iz sredstava tekuće rezerve Službi za zajedničke poslove organa i tijela Federacije odobri 6.000 KM u svrhu izgradnje prilaza osobama sa invaliditetom u zgradi Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Narodna skupština Republike Srpske⁸

Zgrada ima izgrađenu pristupnu rampu za osobe sa invaliditetom.

Velika skupštinska sala nalazi se u prizemlju, ulaz u salu je ravan. Do govornice vode stepenice.

Druga, tzv. Mala sala, nalazi se na drugom spratu, do koje vode stepenice. Ulaz u salu je ravan, a pristup govornici onemogućen zbog postojanja stepenica. Pristup Maloj sali osobama sa invaliditetom bit će omogućen tek izgradnjom tzv. panoramskog lifta, koji je po riječima predstavnika skupštine, g. Šukalo Nenada, planiran u 2017. godini. Kako je istaknuto, problem oko izgradnje ovog lifta predstavlja velika kondenzacija vlage koja bi bila u liftu i dovela u pitanje kvalitet radova, s obzirom da je predviđen da se izgradi na vanjskom dijelu. Mišljenje predstavnice Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida Republike Srpske, gđe Obradović Milene, je da bi idealno rješenje u konkretnom slučaju bila pokretna platforma.

Na trećem spratu nalaze se sale za radne sastanke, koje bi bile pristupačne osobama sa invaliditetom tek izgradnjom lifta.

Toalet se nalazi u prizemlju, ulaz u toalet je ravan. Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu skupštine nisu označena za vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom.

Prema riječima predstavnika Skupštine, g. Šukala, postoji mogućnost nabavke pokretne rampe koja bi omogućila pristup govornici u Velikoj i Maloj sali. Također, u planu je prilagođavanje unutrašnjosti toaleta osobama sa invaliditetom u 2017. godini.

Predstavnik Skupštine, g. Šukalo, istakao je da će se do kraja 2016. godine označiti određen broj parking mjesta za vozila kojima upravlja ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom, u skladu sa predviđenim standardima⁹.

Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine¹⁰

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Brčko distrikta Bosne i Hercegovine ima izgrađenu rampu za pristup osobama sa invaliditetom. Međutim, iako postoji, rampa je u potpunosti zapuštena. Zbog neodržavanja, prilaz je oštećen, strm i kao takav neupotrebljiv¹¹.

⁸ Posjeta obavljena dana 14.10.2016. godine.

⁹ Pravilnik o uvjetima za planiranje i projektovanje objekata za nesmetano kretanje djece i osoba sa umanjnim tjelesnim sposobnostima, april 2011. godine;

¹⁰ Posjeta obavljena dana 07.09.2016. godine.

¹¹ Predstavnik udruženja paraplegičara nije mogao ući u zgradu.

Skupštinska sala, u kojoj se održavaju plenarne sjednice smještena je u prizemlju zgrade i kao takva pristupačna osobama sa invaliditetom. Govornica u sali je nepristupačna u arhitektonskom smislu (do govornice vode stepenice).

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan, međutim, unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, ali nijedno parking mjesto nije označeno za parkiranje vozila kojima upravljaju ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Šef stručne službe Skupštine, g. Jovo Galić, rekao je da obnova i prilagođavanje zgrade u arhitektonskom smislu osobama sa invaliditetom nikada nije traženo, niti se to planira iz razloga što je ova zgrada smještena u prostorijama Doma kulture u Brčkom, te dijeli prostorije sa Odjeljenjem za privredni razvoj, sport i kulturu Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Skupština Kantona Sarajevo¹²

Zgrada u kojoj je smještena Skupština Kantona Sarajevo je pod zaštitom Zavoda za zaštitu spomenika. Zgrada nema prilagođen prilaz osobama sa invaliditetom na glavnom ulazu (do vrata vode stepenice). Prilaz skupštinskim službama osobama sa invaliditetom (prilaz na recepciju i u Pisarnicu Kantona Sarajevo) omogućen je putem pokretne platforme i lifta. Međutim, prilaz do lifta koji vodi do skupštinskih službi nije urađen prema standardima¹³. Prilaz je prilično strm, i zbog velikog nagiba predstavnica Saveza paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Federacije BiH, gđa Elvira Bešlija, nije se mogla samostalno spustiti ni popeti (pristup je moguć samo uz pomoć drugog lica).

Lift koji vodi do skupštinskih službi, također, vodi i do skupštinske sale na prvom spratu, koju koristi i Općinsko vijeće Općine Centar Sarajevo. Prilaz govornici u skupštinskoj sali je arhitektonski nepristupačan, jer do iste vode dvije stepenice.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom, ulaz je uzak i nepristupačan.

Skupština ne posjeduje parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Posavskog kantona¹⁴

Ulaz u skupštinu arhitektonski je nepristupačan usljed postojanja jedne stepenice.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu na kojem nisu označena mjesta za osobe sa invaliditetom.

Skupštinske sale nalaze se na spratu, a do njih vode uske stepenice, čime su ove sale nepristupačne osobama sa invaliditetom.

Predsjednik skupštine, g. Joso Marković, istakao je da će do kraja godine biti riješen problem ulaza u zgradu i označavanje parking mjesta za osobe sa invaliditetom.

Skupština Tuzlanskog kantona¹⁵

Prilaz ulazu u zgradu u kojoj je smještena Skupština Tuzlanskog kantona je nepristupačan, jer do ulaza vode stepenice. Plenarne sjednice održavaju se u drugoj zgradi u vlasništvu JU Bosanski

¹² Posjete obavljene dana 16.09.2016. i 03.11.2016. godine.

¹³ Uredba o prostornim standardima, urbanističko tehničkim uvjetima i normama za sprečavanje arhitektonsko-urbanističkih prepreka za osobe sa umanjnim tjelesnim mogućnostima, 2009. godina;

¹⁴ Posjeta obavljena dana 07.09.2016. godine.

¹⁵ Posjeta obavljena dana 08.09.2016. godine.

kulturni centar koja je, po riječima, predstavnika Skupštine i predstavnika paraplegičara nepristupačna osobama sa invaliditetom, u arhitektonskom smislu.

Toalet se nalazi u prizemlju zgrade, prilaz je ravan, ali unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Parking mjesta u vlasništvu zgrade u skladu sa dogovorom sa predstavnicima Institucije ombudsmena označena su za parkiranje vozila osoba sa invaliditetom.

Prema tvrdnjama sekretara Skupštine Tuzlanskog kantona, gđe Hasanagić Enise, predviđena su sredstva za ovu namjenu u budžetu Skupštine za 2017. godinu, i realizacija bi se mogla očekivati do ljeta.

Skupština Unsko-sanskog kantona¹⁶

Zgrada u kojoj je smještena skupštinska sala je pristupačna, ima izgrađena rampa. Skupštinske radne kancelarije smještene su u drugoj, susjednoj zgradi, koja pripada Vladi Unsko-sanskog kantona. Pristup kancelarijama u ovoj zgradi nije prilagođen osobama sa invaliditetom (postoje stepenice). Prema riječima sekretarke Skupštine, gđe Abdulahović Sanele, sve sjednice i sastanci održavaju se u zgradi u kojoj se nalazi skupštinska sala iz razloga što su kancelarije male i nisu podobne kao takve za sastanke.

Pristup govornici u skupštinskoj sali nije omogućen zbog postojanja stepenica.

U prizemlju zgrade također se, osim skupštinske sale nalazi toalet i kafeterija. Ulaz u toalet je ravan, bez barijera, ali unutrašnjost nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština nema parking mjesta u svom vlasništvu.

Imajući u vidu uočene nedostatke, i činjenicu da je zgrada u kojoj je smještena skupštinska sala u vlasništvu Službe za zapošljavanje, istaknuta je spremnost da se Skupština obrati vlasniku radi prilagođavanja svih skupštinskih prostorija osobama sa invaliditetom.

Skupština Srednjobosanskog kantona¹⁷

Ulaz u Skupštinu je pristupačan u arhitektonskom smislu.

Sve prostorije Skupštine smještene su u prizemlju zgrade, (prilaz skupštinskoj sali i drugim skupštinskim kancelarijama nemaju arhitektonskih barijera). U skupštinskoj sali do govornice vode dvije stepenice, i pristup govornici usljed navedenog je onemogućen za osobe sa invaliditetom.

Toalet se nalazi u prizemlju, ali zbog uskog ulaza/vrata, nije prilagođen osobama sa invaliditetom.

Skupština nema parking prostor u svom vlasništvu.

Skupština Bosansko-podrinjskog kantona¹⁸

Ulaz u Skupštinu je ravan, bez stepenica. Međutim, kancelarije Stručne službe Skupštine nalaze se na drugom i trećem spratu do kojih vode uske stepenice.

Sjednice Skupštine održavaju se u drugoj zgradi, u ulici 1. Slavne Višegradske brigade broj 2a u Goraždu koja ima rampu na bočnom ulazu. Međutim, skupštinska sala nalazi se na prvom spratu

¹⁶ Posjeta obavljena dana 14.09.2016. godine.

¹⁷ Posjeta obavljena dana 15.09.2016. godine.

¹⁸ Posjeta obavljena 15.09.2016. godine.

do koje vodi stepenište. Prema riječima sekretara Skupštine, g. Bašić Midhata, trenutno ne postoji tehnička mogućnost prilagođavanja zgrade u arhitektonskom smislu osobama sa invaliditetom.

Skupština Zeničko-dobojskog kantona¹⁹

Poslovna zgrada, u kojoj su smješteni organi Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, sastoji se iz dva dijela: kule zgrade i aneksa zgrade.

Ulaz u zgradu u kojoj je smještena Skupština je ravan i nesmetan za ulazak osobama sa invaliditetom.

Organi Skupštine Kantona smješteni su na I spratu kule zgrade do koje vode stepenice i četiri lifta. Pristup liftovima i protokolu u prizemlju objekta omogućen je putem namjenskih rampi.

Skupštinske sjednice održavaju se u aneksu zgrade. Kretanje kroz aneks zgrade obavlja se putem stepeništa koje je sa kulom zgrade povezano pasarelom na prvom spratu. Dakle, pristup sali Skupštine u kojoj se održavaju sjednice nije pristupačan za osobe sa invaliditetom u arhitektonskom smislu.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom jer je ulaz u toalet uzak.

Parking mjesta nisu označena za parkiranje automobila osoba sa invaliditetom.

Prema navodima pomoćnice direktora za tehničke poslove u Službi za zajedničke poslove, gđe Renate Nakić-Miošić, do kraja godine označit će se parking mjesta namijenjena za vozila kojima se prevoze ili kojima upravljaju osobe sa invaliditetom.

Skupština Kantona 10, Tomislavgrad²⁰

Prilikom dolaska u Skupštinu Kantona 10, vršeno je renoviranje prilaza i skupštinskih prostorija. Urađeni prilaz nije odgovarao standardima pristupačnosti²¹, međutim, nakon obilaska dogovoreno je da će svi radovi biti izvršeni u skladu sa predviđenim standardima. U skladu sa dogovorom, predstavnica Udruge paraplegičara i oboljelih od dječije paralize Kantona 10, Livno, gđa Šemsija Dželadin, izlaskom na lice mjesta utvrdila je da su radovi na prilazima skupštinskim prostorijama izvršeni u skladu sa predviđenim standardima i da se može samostalno ući u skupštinske prostorije. Govornica nije pristupačna usljed postojanja stepenica.

Toalet nije pristupačan osobama sa invaliditetom, jer se vrata otvaraju prema unutrašnjosti, te nedostaju rukohvati.

Parking mjesta su dovoljne širine i po okončanju radova bit će označena znakom za parkiranje vozila kojima upravljaju ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Pokazana je spremnost da se u skorije vrijeme ukloni barijera do govornice, i da će se u okviru renoviranja razmotriti mogućnost oko postavke vrata na toaletu na način da se otvaraju prema spolja, kao i nabavka i postavljanje rukohvata.

Skupština Zapadnohercegovačkog kantona²²

Skupštinske prostorije smještene su u zgradi Vlade Zapadnohercegovačkog kantona. Glavni, službeni ulaz nije prilagođen osobama sa invaliditetom. Međutim, postoje dva ulaza u prostorije

¹⁹ Posjeta obavljena 15.09.2016. godine.

²⁰ Posjete obavljene 29.09.2016. i 03.11.2016. godine.

²¹ Nakon usvajanja Zakona o prostornom uređenju i građenju te odgovarajućih podzakonskih akata doneseni su posebni pravilnici kojima se utvrđuju standardi pristupačnosti okruženja, zgrada i sredstava javnog prevoza.

²² Posjeta obavljena 29.09.2016. godine.

Skupštine kantona, koje se nalaze u prizemlju. Jedan je ravan, i bez arhitektonskih barijera, međutim zapušten je. Stiče se utisak da se ovaj ulaz nikada ne koristi jer su vrata zaključana. Drugi ulaz ima jednu stepenicu koja onemogućava nesmetan prolaz.

Sala u kojoj se održavaju skupštinske sjednice nema arhitektonskih barijera. Također, pristup govornici je ravan i bez arhitektonskih barijera.

Unutrašnjost toaleta nije prilagođena osobama sa invaliditetom.

Skupština ima parking prostor u svom vlasništvu, međutim znak kojim je obilježen parking prostor je srušen.

Prema riječima predsjednika Skupštine, g. Mišetić Ante, zgrada je u vlasništvu Vlade Zapadnohercegovačkog kantona.

Tajnica Skupštine, gđa Julijana Šimović, u telefonskom pozivu od 25.10.2016. godine istaknula je da će, nakon projekcije budžeta dostaviti plan Skupštine za rješavanje uočenih nedostataka: redovno održavanje svih prilaza, prilagođavanje svih ulaza u zgradu osobama sa invaliditetom, prilagođavanje toaleta i uređenje parking mjesta namijenjenih za parkiranje vozila kojima upravljaju ili kojima se prevozi osoba sa invaliditetom.

Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona²³

Ulaz u zgradu Skupštine onemogućen je osobama sa fizičkim invaliditetom usljed postojanja stepenica. Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Željke Čule postojala je rampa koja zbog nagiba nije bila prilagođena osobama sa invaliditetom. Usljed navedenog, rampa je sklonjena.

Sala Skupštine nema arhitektonskih barijera, ali nije omogućen pristup govornici.

Toalet nije prilagođen osobama sa invaliditetom.

Skupština nema označena parking mjesta za osobe sa invaliditetom

Prema riječima tajnice Skupštine, gđe Čule u planu je izgradnja nove zgrade do zgrade u kojoj se nalaze skupštinske prostorije, u koju bi bila preseljena sala za održavanje sjednica, i toalet prilagođen osobama sa invaliditetom. Prema njenim riječima, prilikom izgradnje zgrade posebno bi se vodilo računa o pristupačnosti prostorija, sredstva su već osigurana (organi uprave trebaju dati odgovarajuće dozvole), i mišljenja je da bi izgradnja trebala započeti do kraja 2016. godine. Također je istaknuto da se, upravo zbog radova na proširivanju prostornih kapaciteta Skupštine, nije vršilo renoviranje postojeće zgrade.

Istaknuto je i da će se označiti parking mjesta za vozila kojima upravljaju ili kojima se prevoze osobe sa invaliditetom.

Dana 25.10.2016. godine, u telefonskom razgovoru tajnica Skupštine, gđa Čule, navela je da je nabavka pokretne dizalice u fazi narudžbe u skladu sa javnim nabavkama, i da očekuje postavljanje pokretne dizalice do kraja 2016. godine.

²³ Posjeta obavljena 30.09.2016. godine.

IV MIŠLJENJE OMBUDSMENA BOSNE I HERCEGOVINE

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine su dali svoje mišljenje o ovoj problematici u Specijalnom izvještaju iz januara 2016. godine koji je urađen na osnovu dostavljenih pisanih izjašnjenja zakonodavnih organa. Izjašnjenja su pokazala, prije svega, da zakonodavni organi imaju svijest o potrebi da se arhitektonske barijere uklone i da se svim građanima omogući jednak pristup zakonodavnim organima u Bosni i Hercegovini. Osnovni cilj izrade Specijalnog izvještaja je upravo i bio da se utiče na svijest nadležnih organa o pravima osoba sa invaliditetom. Zbog navedenog, preporuke date Specijalnim izvještajem odnosile su se na prilagođavanje poslovnih prostora u arhitektonskom smislu. Članom 29. UN-ove Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom propisano je učešće osoba sa invaliditetom u političkom i javnom životu. Shodno navedenom, država – potpisnica Konvencije ima obavezu da osigura ovo pravo kroz razne mehanizme prilagođavanja radi ostvarivanja prava koja su garantovana bez diskriminacije i na osnovu jednakosti sa drugima.

Prilikom obilaska poslovnih prostorija zakonodavnih organa konstatovan je evidentan problem trajnog smještaja skupštinskih prostorija. Većina skupština nije vlasnik poslovnih prostorija (npr. skupštine Zeničko-dobojskog kantona, Unsko-sanskog kantona, Bosansko-podrinjskog kantona, Zapadno-hercegovačkog kantona), što zakonodavne organe uveliko ograničava u mogućnostima samostalne izmjene postojećih arhitektonskih rješenja. Bez obzira na navedeno, zakonodavni organi trebaju insistirati na provođenju mjera i zakonskih rješenja koja se donose upravo u skupštinskim klupama.

Pitanje ulaska u poslovne prostorije zakonodavnih organa jednako je važno kao i pitanje kretanja u njima, dužeg boravka, odnosno ostvarivanja prava kretanja. U razgovorima sa predstavnicima posjećenih skupština, iskazana je volja i spremnost da se u što skorijem roku riješi pristup skupštinskim govornicama postavljanjem pokretnih rampi (npr. Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Srednjobosanskog kantona, Skupština Kantona 10, Narodna skupština Republike Srpske).

Obilaskom je zapaženo da su uglavnom druge skupštinske prostorije smještene na „štetu“ toaleta. Uglavnom je ulaz u toalet dosta uzak (Skupština Unsko-sanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona), što zahtijeva i obimnije radove na prilagođavanju.

Predstavnici skupština pokazali su spremnost da pitanje označavanja parking mjesta riješe do kraja tekuće godine (Narodna skupština Republike Srpske, Skupština Hercegovačko-neretvanskog kantona, Skupština Zeničko-dobojskog kantona, Skupština Posavskog kantona).

Ombudsmeni žele istaći i poseban problem koji je evidentan u Kantonu Sarajevo, a odnosi se na prilaz Skupštini Kantona koji nije urađen prema standardima.

Posebno se ukazuje skupštinama, ali i svim drugim javnim organima da se prilikom uklanjanja arhitektonskih barijera kako bi osobe sa invaliditetom mogle ostvariti svoja osnovna ljudska prava, pravo na samostalno i slobodno kretanje, pridržavaju standarda koji su utvrđeni pravilnicima iz ove oblasti. Ombudsmeni su mišljenja da organi vlasti trebaju obratiti pažnju i na postavljanje putokaza i znakova koji bi dali adekvatne informacije o objektima i prostorijama koji su pristupačni osobama sa invaliditetom.

Upoređujući stanje u poslovnim prostorijama u kojima su smještene zakonodavna tijela u Bosni i Hercegovini dato u Specijalnom izvještaju sa stanjem koje je utvrđeno neposrednim uvidom, može se konstatovati da postoje jasni pokazatelji o poduzetim aktivnostima usmjerenim na

integraciju osoba sa invaliditetom, odnosno omogućavanje njihovog kretanja bez barijera. Kroz praćenje realizacije preporuka datih Specijalnim izvještajem, Ombudsmeni smatraju da je neophodno ukazati i na primjenu standarda koji su utvrđeni pozitivnim propisima, kako bi se pitanje pristupačnosti kvalitetno riješilo u skladu sa svrhom koja se želi postići.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine s ciljem postizanja potpune ravnopravnosti osoba sa invaliditetom, te otklanjanja utvrđenih nepravilnosti u postojećim arhitektonskim rješenjima, mišljenja su da zakonodavni organi trebaju nastaviti sa uklanjanjem arhitektonskih barijera.

Imajući u vidu navedeno, a u skladu sa članom 32 Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine²⁴, Ombudsmeni Bosne i Hercegovine preporučuju zakonodavnim organima u Bosni i Hercegovini da i dalje poduzimaju mjere s ciljem uklanjanja arhitektonskih barijera utvrđenih na licu mjesta, te da obavijeste Ombudsmane o poduzetim mjerama i radnjama u roku od šest mjeseci od dana dostavljanja ovog Izvještaja.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine

Dr. Jasminka Džumhur

Nives Jukić

Dr. Ljubinko Mitrović

²⁴ Službeni list Bosne i Hercegovine, br. 32/2000, 19/2002, 35/2004 i 32/2006.